

aldoux huxley ve distopyyası

mustafa sütlaş

* **cesur yeni dünya** (aldous huxley, çeşitli, 154 sayfa)

1931’de yazılan ve 1932’ de yayınlanan kitaba adını veren sözcük, **cesur yeni dünya**, roman kahramanlarından **john**’ un okuduğu, shakespeare’in **“fırtına”** adlı oyundan alınmıştır.

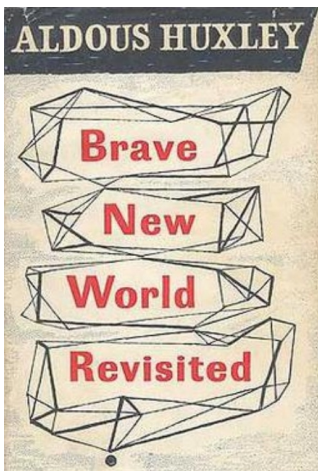
olay yirmi altıncı yüzyılda londra’da, distopik bir ortamda geçmektedir. romanda öjenik (sağlıksız ceninleri ayırıp sağlıklı ceninler yetiştirmek) üreme teknolojisi ve hipnopedi (uykuda öğretim) ile oluşturulmuş bir toplum söz konusudur. tanımlanan bu yeni dünya ‘ütöpic’ olarak da algılanabilir fakat bu ancak ‘ironik’ bir ütopya olabilir.

teknolojik olarak gelişmiş, insanları sağlıklı, genç, yaşlanmayan, savaşların ve yoksulluğun olmadığı bir toplumdur. tüm ırkların eşit ve mutlu olduğu bir dünyadır. fakat bu gelişmeler, yenilikler ironik biçimde, birey için önemli olan (*aile, kültürel çeşitlilik, sanat, edebiyat, din, felsefe vb.*) birçok değerın yok edilmesi, kaldırılmasıyla sağlanmıştır. böylece uyuşturucu kullanma ve cinselliğin alabildiğine özgür yaşandığı **hedonistik** (*hazcı*) bir topluma dönüşür. az sayıda insanın isteyerek seks yapmasına karşın, ‘cesur yeni dünya’daki bedenler tuhaf biçimde beden olmaktan çıkmıştır.

bu durum huxley’nin şu savını imler: **“her şeyin elde edilebilir olduğu bir dünyada hiçbir şeyin anlamı yoktur.”** anlam ortadan kalkmıştır, teknolojiyle ilgili olanlar dışında bütün kitaplar yasaklanmıştır. kitaplar düzen için en büyük tehlikedir. okuyan insanlar bilinçlendikçe düzeni sorgulamaya başlayacak, aşkın ve sanatın güzelliğine kapılıp düzenin, çarkın işleyişini tehlikeye atacaktır.

bu toplumun **“ford”** adını verdiği bir tanrısı ve neredeyse onunla eşdeğer güçlere sahip, özel insanlardan oluşan yönetici ve deneticileri vardır. bunlardan birisi **“mustafa mond”**dur. gerçek bir kişinin adından türetilmiş bir adı olan bu kişi, romanın son bölümünde böyle bir toplumun yaratılması konusundaki seçimlerinin nedenlerini çok net biçimde açıklamaktadır. ona göre mutluluğun ve gelişmenin bir bedeli vardır, bu bedeli ödemek ise bir tercihtir. huxley de kitabın ilk yayınlanmasından yıllar sonra 1946’da yapılan yeni baskısına yazdığı önsözde;

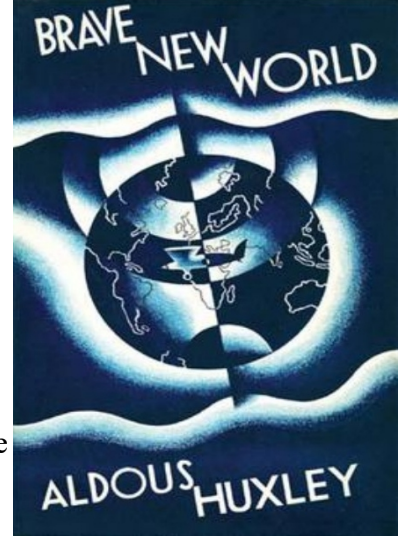
“vahşi’ye üçüncü bir seçenek; ekonominin merkezsiz, politikanın anarşist, bilim ve teknolojinin insanlığı baskı altına almak yerine, ona hizmet etmek için kullanılacağı bir toplulukta yaşama seçeneği sunmanın daha doğru olacağını belirterek, “din, insanın mutlak sonu’na ilişkin bilinçli ve zekice meşgalesi, içkin tao ya da logos’un, aşkın tanrı ya da brahman’ın birleştirici bilgisi olurdu”,

der.

* **cesur yeni dünyayı ziyaret** (aldoux huxley, ithaki, 154 sayfa)

aldoux huxley’in, cesur yeni dünya’ nın yazılmasından 26 yıl sonra 1958’ de yazdığı bu kitap bir kurgu metin değil, daha önce yazdığı kitapta kullandığı kimi unsurların irdelenmesini amaçlayan bir denemedir. bu kitabın içindeki başlıklar, **aşkın nüfus, nicelik, nitelik,**

ahlaklılık, aşın örgütlenme, demokratik toplumda propaganda, diktatörlükte propaganda, satış sanatları, beyin yıkama, kimyasal iknâ, bilinçaltı iknâ, hipnopedya, özgürlük için eğitim ve ne yapılabilir’ dir.

huxley “cesur yeni dünya”da geçen olayların gerçekleştiği zamanı bu kitabında şöyle ortaya koymuştur:

“kaydedilen olayların tam tarihini unuttum; ama f.s. (ford’dan sonra) altıncı, yedinci yüzyıllarda bir yerdeydi . i.s. (isa’dan sonra) yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde yaşayan bizler, itiraf etmeliyiz ki, ürkütücü bir evrenin sakinleriydik; ama o bunalım yıllarının kabusu, cesur yeni dünya’da betimlenen geleceğin kabusundan kökten farklıydı. bizimki yetersiz düzenin kabusuydu; onlarınki ise f.s. yedinci yüzyılda (2600’lü yıllar), aşırı düzenin kabusu. bir uçtan diğerine geçme sürecinde, ben öyle düşünüyordum ki, uzun bir ara olacak ve insan ırkının daha şanslı üçte biri bu esnada her iki dünyanın - liberalizmin düzensiz dünyasıyla kusursuz verimliliğin özgürlüğe ya da kişisel inisiyatife hiç yer bırakmadığı, aşırı düzenli cesur yeni dünya’nın -en iyisini yapacaktı.” (s:11)

yazar bu konulardaki düşüncelerinin de etkisiyle 1962 yılında, ölümünden bir yıl önce “**ada**” adlı bir diğer ütopyik romanını yayınlamıştır.

* **ada** (aldous huxley, çeşitli, 347 sayfa)

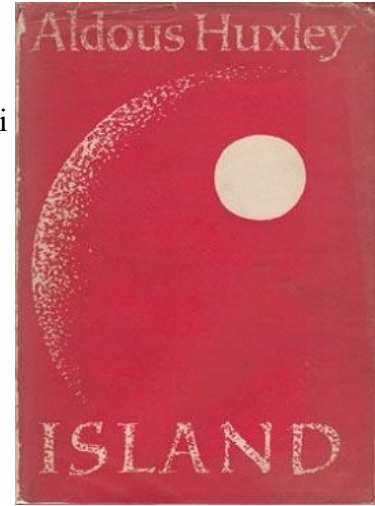
ingiliz yazar aldous huxley’nin 1962 tarihli ütopyik romanı, bir anlamda da kendi gelecek manifestosudur. 1963’teki ölümünden önceki son yapıtıdır. aslında bir hikâyesi olmakla birlikte daha çok yaşamda önemli olan kimi kavram, olgu ve olaylara dair kendi çözümlerini ve görüşlerini sunmaktadır.

gazeteci **will farnaby**, **pala** adındaki hayali bir adada mahsur kalır. sonrasında da burada görüp yaşadıklarının okuyucuya örnekleriyle birlikte anlatır. kitabı bir anlamıyla yazarın en ünlü eseri olan 1932 tarihli distopik romanı cesur yeni dünya’nın bir başka versiyonu olarak da okumak mümkündür. ada’yı oluşturacak fikirler, bu kitabın 1946’da yapılan yeni baskısına yazdığı

önsözde de görülebileceği gibi aslında kafasında hayal ettiği düşüncelerin somutluk kazanması olarak düşünülebilir. söz konusu önsözde şunları belirtmektedir:

şimdi kitabı yeniden yazacak olsaydım, vahşi’ye üçüncü bir alternatif sunardım. ikileminin ütopyik ve ilkel boynuzları arasında akıl sağlığı olasılığı yatardı... bu toplulukta ekonomi ademi merkezietçi ve henry-georgian , siyaset kropotkinvari ve işbirlikçi olurdu. bilim ve teknoloji, şabat gibi, insan için yapılmış gibi kullanılırdı; (şimdi ve cesur yeni dünya’da olduğu gibi) insanın bunlara uyarlanıp köleleştirilmesi gerekmiyordu. din, insanın nihai sonu’nun bilinçli ve akıllıca arayışı, içkin tao veya logos’un , aşkın tanrılık veya brahman’ın birleştirici bilgisi olurdu. ve hayatın hakim felsefesi, en büyük mutluluk ilkesinin nihai son ilkesine ikincil olduğu bir tür yüksek faydacılık olurdu; hayatın her anında sorulacak ve cevaplanacak ilk soru şudur: ‘bu düşünce veya eylem, benim ve mümkün olan en fazla sayıda diğer bireyin, insanın nihai sonuna ulaşmasına nasıl katkıda bulunacak veya engel olacak?’

ingiliz **william asquith** “**will**” **farnaby**, sumatra ve andaman adaları arasında bir ada olan **pala** krallığı kıyılarında teknesini kasıtlı olarak batırır ve böylece bu “yasak adaya” zorla girer. gazeteci, siyasi simsar ve petrol baronu **lord joseph** “**joe**” **aldehyde**’in uşağı olan farnaby, adanın mevcut **kraliçesi rani**’yi, pala’nın henüz keşfedilmemiş petrol varlıklarının aldehyde haklarını satmaya ikna etmekle görevlendirilmiştir.

farnaby, adada bacağından yaralanmış bir şekilde uyanır ve bir kuşun (*papağan*) ‘dikkat!’ diye bağırdığını duyar. o sırada, orada bulunan bir erkek ve kız yerli onu fark ederler ve tıbbi tedavi için büyükbabaları **dr. robert macphail**’e götürürler. orada dr. robert’in yanında **murugan mailendra** adlı genç bir adam vardır, farnaby’yi robert’in evine, robert’in gelini ve iki çocuğun annesi **susila** tarafından yönetilen şaşırtıcı derecede başarılı bir hipnoterapi seansı uygulanır. susila'nın kocası **dugald** (robert’in oğlu) yakın zamanda bir tırmanış kazasında hayatını kaybetmiştir ve susila hâlâ acısıyla boğuşmaktadır.

farnaby ve murugan, pala’nın petrolüne göz diken bir diğer güç olan pala’ya komşu olan **rendang-lobo** adlı tehditkâr bir ülkenin askeri diktatörü **albay dipa** ile yakın zamanda yaptıkları bir toplantı sırasında tanışmışlardır. murugan, farnaby’ye özel olarak rani’nin oğlu olduğunu ve birkaç gün içinde pala’nın yeni rajası olarak kontrolü ele geçireceğini açıklar. ancak hem rani hem de murugan, pala kültürünün dışında yetişmiş, bu nedenle ikisi de büyük ölçüde batılılaşmışlardır; murugan özellikle materyalizm ve tüketimci açgözlülüğünden etkilenmiştir. bu felsefelerin aksine, çoğu palalı adalı, batıl inançlardan uzak, barışçıl bir yaşam, entelektüel uğraşlar ve derin bir spiritüalizmle ilgilenmektedirler. krallığın ordusu yoktur ve sakinleri, batı biliminin ve doğu **mahayana budizmi**’nin en uygulanabilir unsurlarını harmanlayarak neredeyse ütöpik bir toplum oluşturmuşlardır. ayrıca, karşılıklı evlat edinme kulüpleri (*keek’ler*) gibi çok ebeveynli çocuk yetiştirme stratejisini ve ingilizce ile palanca’dan oluşan iki dilli bir kültürü benimsemişlerdir.

palanyalı vatandaşlar, her zaman anda yaşamaya, acı ve ölümle doğrudan yüzleşmeye, sık sık meditasyon yapmaya, utanmadan **maithuna / aşk yogası** (s: 92) adı verilen erkeğin boşalmadan sürdürdüğü, kadın orgazmını önceleyen, bu nedenle de gebelikle sonuçlanmayacak, cinsel birleşmeye (*coitus reservatus*) girmeye ve bu diğer hedeflere ulaşmak için yerel bir **psikedelik ilaç** veya enteojen olan **moksha** ilacını kullanmaktadırlar..

ancak farnaby’yi ziyarete gelen, teatral, abartılı ve geleneksel olarak daha dindar olan rani, bu ana akım palanyalı değerlerden tiksintmekte ve ülkeyi yeniden şekillendirmek istemektedir. farnaby, joe aldehyde’in petrol gelirinin, ulusu küfürden ‘kurtarma’ arayışında ona yardımcı olacağına onu ikna eder. iyileşirken farnaby, dr. robert’in **‘eski raja’nın neler neler ve neler hakkında neler yapılabilir?’** adlı kitabını okur. kitap, palanyalıların kişisel gelişim ve kendini gerçekleştirilmeye yönelik pratik felsefelerini özetler. ardından, bilimleri, sanatları ve özdenetim tekniklerini ruhsal öz-gerçekleşme arayışıyla birleştiren adanın eğitim sistemini anlatır.

dr. robert, adanın tarihini, ayrıca iskoç büyükbabası **dr. andrew macphail**’in bir asırdan uzun bir süre önce eski raja’nın yüz tümörünü hem trans temelli hipnotize etme hem de gerçek cerrahi yöntemlerle tedavi etmek üzere adaya nasıl çağrıldığını anlatır; bu, bilimsel uygulamaları ve ingilizceyi palanyalı kültürüne ilk getiren şeydir. farnaby, pala toplumunun birçok başka yönünü de görüyor; bunlar arasında, pala’da **oedipus** olarak adlandırılan ve gözden geçirilmiş ve mutlu sonla biten bir kukla versiyonu olan **oedipus rex** de vardır. palalılar,

ânın gerçekliğiyle o kadar iç içe geçmiş durumdadır ki, yerel sümbül kuşlarına ‘dikkat’ ve ‘karuṇā’ demeyi bile öğretmişler; böylece insanlara şu ana odaklanmaları ve şefkatli olmaları hatırlatılmıştır. palan halkı, albay dipa’nın rendang’dan gelen güçleri tarafından yakında işgal edileceklerinin farkında, ancak pasifizme boyun eğmiş durumdadırlar. farnaby de adanın olası çöküşünü olduğu gibi kabullenmiş olsa da, böyle bir çöküşe sebep olmada etkili bir faktör olabileceğinin farkındadır ve bu da onu rahatsız etmektedir.

farnaby, karısı molly’nin onu aldattığını itiraf ettiği geceki ölümü ve tüm nefret dolu çocukluğu da dahil olmak üzere, sorunlu geçmişini yeniden keşfetmesi için onu yönlendiren susila ile güçlü bir bağ kurmaya başlar; susila, farnaby’yi acı dolu anılarında yönlendirir. bu arada, susila'nın eşinin annesi ve dr. robert’in karısı **lakshmi** de kanser nedeniyle ölmektedir. bir gece, rani farnaby’ye onunla görüşmek için acilen bir mektup gönderdiğinde, sonunda aldehyde ve dipa’nın adadaki

sömürüsüne karşı çıkmaya karar verir ve mektubu görmezden gelerek, hızla zayıflayan lakshmi'yi ziyarete gider. lakshmi, ailesiyle birlikte sonunda ölür.

susila daha sonra 15. bölümde, farnaby'yi moksha ilacını denemeye davet eder. farnaby'nin ardından gelen halüsinasyon görüntüleri canlı bir felsefi ve tarif edilemeyecek kadar canlıdır; her şeyin birliği ve 'bilgisiz anlayış' içinde kendini kaybettiğini hisseder ve ayrıca yakındaki bir peygamber devesinin partnerini cinsel olarak parçaladığını dehşetle izler. susila, ilacın her şeydeki güzelliği görmesine yardımcı olmasına izin vermesi için onu teşvik eder.

sabah yaklaşırken aniden silah sesleri duyarlar ve bir askeri araç konvoyu görürler. murugan'ın hoparlörden gelen sesi, halkı sakin olmaya ve işgalci güçleri karşılamaya teşvik ederken, kendisinin hükümdar, albay dipa'nın başbakan olduğu yeni rendang ve pala birleşik krallığı'nın kuruluşunu duyurur. konvoy, dr. robert'ı idam etmek için durur ve ardından susila dehşete kapılmış bir şekilde yoluna devam ederken, kuş son kez 'dikkat!' diye bağıırır.

ana temalar

ada, huxley'nin II. dünya savaşı sonrası onyıllarda ilgisini çeken ve *cesur yeni dünyaya ziyaret, tomorrow and tomorrow and tomorrow, the doors of perception* ve *the perennial philosophy* gibi birçok kurgusal olmayan deneme kitabının konusu olan birçok tema ve fikri ele alıyor. bu tema ve fikirlerden bazıları aşırı nüfus, ekoloji, modernite, demokrasi, mistisizm, enteojenler ve somatotiplerdir.

american legends web sitesinden ron martinetti ile yaptığı bir röportajda lara huxley, ada'yı 'en iyi ve en son eser' olarak nitelendirmiştir. lara'ya göre, yazar 'her şeyini buna adadı.'

ortak arka plan unsurları hem ada hem de cesur yeni dünya'da görülür; bunlar ilkinde iyiye, ikincisinde ise kötüye kullanılmıştır. bu unsurlar şunlardır:

tema karşılaştırması

ada	cesur yeni dünya
aydınlanma ve sosyal bağ kurma amacıyla uyuşturucu kullanımı	yatıştırmak ve kendi kendini tedavi etmek için uyuşturucu kullanımı
çocukların ebeveynlerinin nevrozlarına maruz kalmaması için grup halinde yaşama (karşılıklı evlat edinme kulüpleri şeklinde)	bireyselliğin ortadan kaldırılması için grup yaşamı
süper öğrenme için trans halleri	telkin için trans halleri
yardımcı üreme (yüksek teknolojiye tüp bebek)	yardımcı üreme (düşük teknolojiye yapay tohumlama)
zorunlu doğum kontrolü, sosyal olarak teşvik edilen eğlence amaçlı ve rastgele cinsel ilişki	üreme seçimini ve ifade edici cinselliği mümkün kılmak için serbestçe erişilebilen doğum kontrolü
ruhsal bir hazırlık olarak tapınağa tehlikeli tırmanış	şiddetli tutku vekili
mynah kuşları coşkulu sloganlar atmaları için eğitildi	her yerde bulunan bedensiz mekanik sesler

huxley'nin annesi julia huxley, huxley on yaşındayken, annesi ise 46 yaşındayken vefat etti. ölmek üzereyken aldous'ya bir mektup yazdı ve aldous bu mektubu hayatının geri kalanında yanında taşıdı. mektupta 'çok fazla yargılama, çok sev' düşüncesi vardı.

aldous'nun eserleri üzerine çalışan akademisyenler, annesinin ölümünü onun alaycı tavrında ve cesur yeni dünya ve ütöpik ada gibi kitaplarında görürler. pala kültürü, 19. yüzyılda adaya tıbbi bir ziyaret gerçekleştiren ve adanın mahayana budist geleneğini temsil eden raja ile birlikte doğu ve batı'nın en iyilerini bir araya getiren bir toplum yaratmak için kalmaya karar veren iskoç lâik hümanist bir tıp doktorunun ürünüdür. eski raja'nın 'neyin ne olduğuna dair notlar' adlı incelemesi, pala'nın felsefi temellerini açıklayan kitap içinde bir kitaptır.

palan toplumunun temel unsurlarından biri, tatmin edici bir iş, boş zaman ve tefekkür için zaman sağlama amacıyla gerçekleştirilen ölçülü sanayileşmedir. palanlar için ilerleme, teknolojiye karşı seçici bir tutum anlamına gelir ve huxley, bunu komşu rendang adasının az gelişmiş yoksulluğu ve sanayileşmiş batı'nın yabancılaştırıcı aşırı gelişimiyle, özellikle de will farnaby'nin londra anıları aracılığıyla karşılaştırır.

palanlar, tıp ve beslenmeyi iyileştirmek için modern bilim ve teknolojiyi benimserler, ancak yaygın sanayileşmeyi reddederler. örneğin, fazla taze gıdanın depolanabilmesi, beslenmeyi iyileştirebilmesi ve gıda kıtlığına karşı korunabilmesi için soğutma amacıyla hidroelektrik sağlanır. huxley, bu seçici modernleşmeyi, doğal kaynaklarını çalmak isteyen 'akıl hastası' komşularına karşı askeri olarak kendini savunamayacak olsa bile, 'aklı başında' toplumu için olmazsa olmaz olarak görür.

palalılar ayrıca, mistik ve kozmolojik içgörü için geçiş törenlerinde törensel olarak alınan kurgusal bir enteojen olan '**mokşa ilacı**' nın kullanımını da ihtiyatlı bir şekilde benimsediler. mokşa mantarı, 'o güzel kırmızı mantarlar' olarak değil, 'sarı' olarak tanımlanır, örneğin amanita muscaria; mokşa ilacının bu tanımı, huxley'i hayatının ikinci yarısında büyüleyen bir psikoaktif madde olan psilocybe mantarını akla getirir. ancak önerilen 400 mg'lık dozaj, psilosibinin aksine meskalin dozaj aralığındadır. huxley, hayatının sonlarına doğru meskalin ve lsd gibi maddelerin insanlığa potansiyel faydasından da etkilenmişti.

cesur yeni dünya ve huxley'nin diğer kitaplarının çoğu, 1953'te ilk kez psikedelik bir ilacı denemesinden önce yazılmıştır.

pala'yı ada'da bir ütopya olarak tanımlamak için kullanılan fikirlerin çoğu, cesur yeni dünya'ya dönüş'ün son bölümünde de yer alıyor ve bu bölümde, cesur yeni dünya'da anlatılan totaliter dünyaya benzer bir demokrasinin dönüşmesini engellemek için alınabilecek önlemler öneriliyor . huxley, ölümün doğası hakkında felsefi gözlemler yapmak için iki peygamberdevesinin (*gongylus gongyloides*) çiftleşmesini konu alan bir sahne kullanmıştır.

bir diğer unutulmaz sahnede, will farnaby, küçük bir kızla birlikte palanyalı bir oidipus rex versiyonunu izler. will, kendi versiyonunda oidipus'un gözlerini oyduğunu belirtir. kız, kralın tek yapması gerekenin annesiyle evlenmeyi bırakmak olduğunu söyleyerek bunun saçma olduğunu söyler.

konuyla ilgili anımsatmalar:

"ütopya aslında kendi için edebi bir hayal olmaktan çok, toplumsal ve siyasi söylem aracıdır" (kumar, 2005: 43).

ütopya, özünde iyi toplumu tartışmanın sistemli ve özellikli bir yöntemidir. [nilnur tандаçgüneş - ütopyanın izleği] (nt-üi; s:93)

*kavramsal olarak ütopyanın ele alındığı önceki bölümlerde detaylı olarak değinilen ideal kent kavramına; ütopya kurgusunun etkilendiği diğer kavramlar olan altınçağ, cennet, arcadia, binyıl inancına ütopyanın yapısal sınırlılıklarını betimleme aşamasında yeniden ihtiyaç duyulmaktadır. daha sonraları islam düşünürü farabi'nin, platon'un ideal kent'inden esinlenerek kaleme aldığı **erdemli kent**, her ne kadar ideal kent'teki fiziksel ve toplumsal düzenlemenin ayrıntılandığı somutlukta ve uygulanabilirlikte (platon, 1995: 1-15) olmasa da önemli bir eserdir. çünkü ideal kent kavramına değindiği için doğu ütopyalarında öncül bir yapıya sahiptir. platon'un **timaus ve critiaia** adlı eseri de ideal kent için önemli diğer bir örnektir. platon'un her iki çalışması da her iki antik ve yarı-efsanevi kentin, devlet'teki ideal kentin habercisi olan gerçek tarihsel prototiplerin işaretidir. antik dünyanın en ünlü ütopyacı denemesi olarak görülen bu çalışma, akılcı felsefeyle yönetilen toplumların*

gerçekleşebilirliğinin en büyük kanıtı olarak görülmektedir. öte yandan, sözlü kültürün mirası olan ütopyanın biçimsel olarak ham maddesini oluşturan pek çok farklı ideal toplum söylencesi olduğu bilinmektedir. bunların en bilinenleri; kayıp atlantis kıtası, gizemli shangri-la vadisi, uzakları imleyen el dorado ülkesi, guarani kızilderililerinin kötülük olmayan diyarı gibi farklı topluluklara ait sözlü veya yazılı geçmiş ve gelecek mitleri, sayısız ideal toplum tasarımı için ilham kaynağı olmuştur. (nt-üi; s:80-81)

eski kıta'nın halk söylencelerinden beslenen cockayne diyarı'ndaki ütopyik evren tasarımı; yeme, içme ve cinsellik gibi dünyevi bollukla giderilecek tüm arzuların bol bol tatmin olduğu bir evreni tasvir ederek, zahmetli çalışmadan ve sıkıntıdan kurtuluş vaat eden, özlem duyulan yeri tanımlar. cennet ve altınçağ ise ütopyaya ahenk unsurunu verir; insanlar mutlu ve huzurlu bir halde birbirleriyle barış içinde yaşarlar. yaradılış düzeninde insanlar, doğayla uyum içindedir. sadelik bu düzenin ana ilkesidir. yemişleri, ağaçları, suyu, kuşları ve diğer hayvanlarıyla cenneti anımsatan huzurlu bahçe imgesi, bu ilksel masumiyet ve doğal uyum halinin mükemmel bir temsilidir. buna göre ütopya, değişmez bir mükemmellik durumu olarak kurgulanmaktadır (kumar, 2005: 34-35; aktaran: nt-üi, s:82).

rebelias'ın **gargantua**'sındaki (rabelias, 1973: 2-26) toplumsal yergiyi anımsatan üslubuyla ana teması, bolluk ve çalışmama özgürlüğü üzerine kurulu, sonsuz fırsatlar evreni olan bir cennet tasviri sunulur ütopya kavramın beslendiği bir diğer çıkış noktası olan, inananların bu dünyada binyıl büyük mutluluk içinde yaşayacakları düşüncesine dayalı binyıl inancı, ms. 431 yılında efes meclisi'nde din dışı bulunup lanetlendiğinden beri etkinliğinden hiçbir şey kaybetmeden günümüze kadar gelmiş ve millenium çağı olarak adlandırılan 21. yüzyıla adını vererek, takvimler 2000 yılını gösterene kadar toplumsal davranış ve düşüncelere esin kaynağı olmayı sürdürmüştür. ancak ideal insanlık hâlinin sadece bir görüntüsü olmaktan öteye gidemeyen binyıl inancı, zaman içinde değişime uğrayarak tanrısallık yerine bilim ve akılı koymuş, dolayısıyla temel bileşenlerinden bir şey yitirmeden sekülerleşmiştir. fransız ihtilali ve 18. yüzyıl düşünürlerinin bilimsellik inancı ışığında ilahi bir kent yaratma çabaları, aynı döneme denk gelmektedir. ilk değerlendirmede paradoksal gibi görünse de hegel'in kendisini gerçekleştiren ruhun çağı'nın ya da marx'ın komünist toplum'u gibi ideal toplum düşüncesinin özgün biçimlerine ilham verenin de hristiyan binyılcılık'ı olduğu eleştirisi de literatürde yer alan yaklaşımlar olarak dikkat çekmektedir. (nt-üi, s:82).

j. c. davis'in satırları bize açıklamaktadır: "tüm siyaset felsefesi, 'egemenlik', 'diyalektik', 'genel irade', 'kuvvetler ayrımı', 'kamuoyu', 'ortak çıkar' gibi kurgularla uğraşır. kurgu, tüm siyasi teoriyi nasıl niteliyorsa, ütopya yazımını da öyle niteler" (davis, 1983: 17-27; aktaran: nt-üi, s:89)

ütopya, tamamen somut alternatif bir toplumsal düzeni betimleyerek kötülüklerin ve bunların tedavisinin birbiriyle sistematik iç içeliğini gösterir. toplumsal teori çoğunlukla toplumsal sorunların sistematik temelini gösterir. ancak soyut ilkelere yaslanması nedeniyle cazibesi –en azından genelde halkın gözünde– sınırlıdır... teorik düşünme eğilimdekiler arasında soyut kurallar entelektüel uzlaşma doğurabilir; fakat çoğu insan gördüğüne inanır. ütopya somutlaşmadıkça genel ilkelerin muğlak bir kavrayışından ibaret kalacak iken, somutlaştığı için insanlarda duygusal bir inanç doğurmaktadır. bu yüzden ütopya, soyut toplumsal teori incelemelerinin ve tezlerinin yayımlanmasına normalde göz yumacak veya aldırmayacak iktidarları –savunulan genel ilkeler aynı bile olsa– endişelendirebilir. yetkililer das kapital'i pek de dert etmez; ancak ikara'ya yolculuk veya geçmişe bakış veya hiçbir yerden haberler başka bir meseledir" (kumar, 2005:142; aktaran: nt-üi, s:99)

konuşma temaları:

*** ütopyaların ele aldıkları temel konular ve izlekler nelerdir?**

varolduğundan bu yana insanın aslında **üç temel meselesi** vardır, bunlar aslında modern ütopyanın içsel ve dışsal öncüllerini, çıkış noktalarını ve genel temalarını oluşturur.

1- insanın kendisiyle ilgili meselesi (ontolojik)

- insanın bir bütün olarak, fiziksel, biyolojik, ruhsal ve sosyal bakımdan ihtiyaçları, sağlamlık, sağlığı koruma, varoluş sorunsalı, (*psikosomatik ilaçlar, uyuşturucular, vb*)
- gelişme ve geriliğine ilişkin saptamalar, ikellik (*mağara insanı*), gelişmişlik (*olgun / olmuş insan / modern insan / android*), kendini bilme, erdemli, âdil, iyi, doğru, bilge olmak, güzel algısı, sevgi, duygu ile ilgili diğer yaşamsal ve gündelik unsurlar
- benimsediği ve öncelediği değerler, tutum ve davranışları
- özgürlük, mutluluk, adil toplum hayali
- üreme, çoğalma, cinsel özgürlük, seks,

okuma: ada; bölüm: 4, s: 47-48; düzeltimci (reformist) raca'nın (macphail) "gerçek üzerine notlar / temel ilkelere dair notları - aslında buda'nın kimi düşüncelerinin derlenmiş hâlidir."

okuma: ada; bölüm:6, s: 82-102; sağlık, aşk, cinsellik, ilişkiler, korunma, gebelik, üreme, doğum kontrolü, aşk yogası vb.

okuma: ada; bölüm: 9, s: 167; mokşa;

2- kendisi ve benzerleriyle (çevre, toplum ile, toplumsal) olan meseleleri (ekonomi, düzen, toplumsal ve bireysel örgütlenme)

- iyi bir toplumun temel ilkeleri, ideal bir toplumun tasavvuru, aile yaşamı,
- toplumsal yaşamın düzenlenmesine ve organizasyonuna ilişkin temalar, adalet, yargı
- örgütlenme, toplumsal örgütsel yapılar, aidiyetler, devlet, sınıfsal ayrımlar, demokrasi, yönetim, öz-yönetim, devletin ideolojik aygıtları ve kurumları,
- ekonomi ve üretim süreçleri, bireysel ihtiyaçların ekonomi ile ilişkisi ve sürekliliği, sanayileşme, doğal yaşam, doğanın korunması, çevrenin ve çevre koşullarının iyileştirilmesi, sağlıklı hâle getirilmesi, bunlarla ilgili kavramlar olgular ve durumlar,
- bireysel mülkiyet, özel mülkiyette eşitsizliğin toplumsal düzene yönelttiği tehditlere karşı bir çözüm üretme çabaları, maddi bolluk, ortak mülkiyet, mülksüzlük,
- eğitim sistemleri, eğitim, öğrenme modelleri, bilim ve teknoloji, bunlarla ilgili kurumlar, ilerleme düşüncesi, bilimin hayal edilenlerle buluşma noktaları, bilimin ihtiyaçlara göre çeşitli keşiflere yönelimi, yeryüzündeki keşfedilmemiş yerlerdeki imkânlar, uzay ve sonsuzluk bağlamındaki olasılıklar,
- diğer insanlar toplumlar / komşu ülkelerle ilişkiler, seyahat özgürlüğü, her yerde olmak, yaşanılan yerin yurt olması düşüncesi, dünyanın kendine ait hissedilmesi, dünya vatandaşlığı,
- yerel temelde savunma, askerlik, savaş ya da savaşların önlenmesi, sürekli barış hâli, çatışmasızlık, uzlaşma ve gündelik yaşam öncelikli düzenlemeler,
- sağlamlık hâlini sağlayan durumlar, hastalık ve sağlık sorunlarının ortadan kaldırılması, sağlığı geliştiren ve sürekli iyilik hâlini sağlayan hizmet organizasyonları,
- bireysel varoluşla ilgili imkânlar, sanatsal kültürel faaliyetler, kendini gerçekleştirme imkânları,

okuma: ada; s: 110; bölüm: 7, karşılıklı evlat edinme kulübü; tantrik budizm; öz-yönetim-yazgı denetimi; 123: kurtçuklar;

okuma: ada; s: 133; bölüm: 8, komünizm, kapitalizme karşı olmak;

okuma: ada; s: 162; bölüm: 9, tüketimcilik, tüketim ağacı; 173: eğitim; bilim; 177: kooperatifçilik; aşırı tüketime karşı durma; 179: toplumsal sınıflar roller; 180 medya, gazetecilik; 181: çalışma yaşamı, iş gücü örgütlenmesi; 185: hitler, lenin, stalın, troçki'ye dair değerlendirme; 189: modern devlet; 190: hukuk, yargıçlar; bölüm: 11, 208: düalizm düşüncesinin reddi; 215: edebiyat;

bölüm:12, 227: ırkın arıtılması; öjeni, 247: çocuk eğitimi ve koşullandırma;

3- kendisi ve inancıyla (tanrıyla ?) olan meselesi (dogmatik/lik)

- varlık, varolma, yokluk, yokolma, ölüm ve ölüm korkusu, ölümden sonra ne olunacağı düşüncesi, yeniden varolmak (reinkarnasyon), başka bir zaman ve boylamda varolma,
- inanç sistemleri, dinler, idolojiler ve onların vazettikleri? cennet, cehennem, öbür dünya, ikincil yaşam, sevap, günâh,

okuma: ada; s: 49, 106; düzeltimci (reformist) raca'nın (macphail) "gerçek üzerine notlar / temel ilkelere dair notları - aslında buda'nın kimi düşüncelerinin derlenmiş hâlidir.", inanç sistemi, budizm, tantrik budizm; 126: merhamet melekleri, yatak arkadaşları; 130: aşk sanatı; 142: tanrı kavramı; 144: iyilik adına sertlik;

bölüm: 10, 193: hint-buda inancı, yoga, uzlaşma; tanrı düşüncesi;

bölüm: 11, 208: gerçek üzerine notlar; pala'nın üstünlüğü, sanat, müzik, 217: din; 222: öz-varlık bilinci; 224: resim, plastik sanatlar;

bölüm: 14, 279: ölüm, ölme, ölümün kabulü;

bölüm: 15, 319: zaman, sonsuzluk, zihin,;

bu temel başlıklar altında en sık ele alınan ya da bu tür tüm kurgu metinlerde bir biçimde ve az çok yer alan bazı başlıklar üzerinde duracak olursak, bu iki kitaptaki kimi anlatış biçimleri üzerinden şöyle değerlendirebiliriz:

*** üreme / çoğalma / cinsellik / öjeni / disjeni**

yirminci yüzyılın ikinci yarısında, ürememiz konusunda sistemli hiçbir şey yapmıyoruz; ama rastgele ve düzensiz ürememizle de sadece gezegenimizin nüfusunu aşırılaştırmıyoruz, aynı zamanda, öyle görünüyor ki , daha çok sayıdaki insanın biyolojik olarak daha düşük kaliteli olmasını da kesinleştiriyoruz.(csdz, s:25)

ya sosyal hizmetler ve tıbbımızın türlerini çoğaltınaları için koruduğu, doğuştan yetersiz organizmalar ne olacak? talihsiz olana yardım etmek, besbelli ki iyi bir şey ama istenmeyen mutasyonların sonuçlarının torunlarımıza toptan geçişi ve türüroüzün üyelerinin içinden çıktığı genetik havuzun gittikçe kirlenişinin kötülüğü daha az bariz değildir. ahlâksal bir ikilemin iki ucundayız ve orta yolu bulmak bizim tüm zekamızla tüm iyi niyetimizi gerektirecektir . (csdz, s:27)

*** üreme, varoluşun zorunlu, gerekli bir unsuru mudur? neden?**

üremek, çoğalmak, aslında insanın doğal bir edimiyken, sonrasında geleceğe dair bir kaygıya dönüşmüştür, bunun nedeni, kalıcı olmadığını fark etmesi, ama varolduğu süre içinde sahip

olduklarının da başkalarının mülkiyeti hâline geleceğini öngörmesi üzerinden bu konu bir sorun hâline gelmiş ve bu sorunu çözmek için özellikle de kendinden sonrakilere bir yükümlülük yaratma oluşturma amacıyla, çoğalttığına da aidiyetini belirleme ihtiyacı üzerinden bazı saptamalarda bulunarak, çeşitli kurallar belirlemiş, kurumlar, yapılar oluşturmuştur. bunlar “**devamlılığın**” (*varoluşsal ve iyelik bağlamında*) sağlanması için bir düzenin kurulmasını gerekli kılmıştır. o yüzden üreme doğal bir hâl olmasına rağmen, düzenin temel bir unsuru hâline evrilmiştir. bu yüzden de ontolojik (insan olma temelinde) varoluşun değil, güncel, zamansal, toplumsal bağlamda gerçekçi bir durumun gereği hâline gelmiş, bu nedenle de varolma, varlığını sürdürme imkânı ile eşdeğer sayılmıştır. o yüzden üreyememe olasılığı öngörülerek çeşitli kurallara bağlanmış ve mutlaklaştırılmıştır. bu yüzden de tersini yaratacak durumlardan kaçılması, yasaklanması, fiilen engellenmesi, kötü örneklerin yok edilmesi de genel bir kural hâline gelmiştir.

* insanın üremesi ve çoğalması konusu özgür bir alan olarak mı kalmalıdır, yoksa bu konuda bir müdahalede bulunulması doğru mudur?

yukarıdaki saptama çerçevesinde bakılacak olursa bu alan **erk kullanan** kurumlar tarafından sürekli müdahale edilmek ve belirlenmek istenen bir alan olmuştur. bu durumu oluşturan insanların dabu konudaki tutumları söz konusu erkin, toplumsal ya da bireysel bağlamda devamından, pekiştirilmesinden ibarettir. her ne kadar cinsel edimlerin serbestleşmesi ve kadın özgürleşmesi bağlamında kabul edilen bazı haklardan söz edilse de fiili durumda bu alanın özgür bir alan olması söz konusu değildir. ancak bireysel bakımdan bu sanki bir “**özgür bir faaliyet alanıymış gibi**” gösterilmektedir. burada farklı bir düşünce olarak ben son sözü söyleme erkinin “gerçekten özgür” kadınlarda olması gerektiğini düşünüyorum. çünkü asıl olarak üreme faaliyetini doğal olarak gerçekleştirebilen tek varlık kadındır. burada erkeğin rolü yardımcıdır. gelişen teknolojik olanaklar da bunu gerçekleştirecek nitelikte bir dönüşümü sağlayacak potansiyele sahiptir.

* neden cyd ya da ada gibi ütöpik ve distöpik kurgularda bu temel bir unsur olarak ele alınıp kurallara bağlanmış?

az önce de belirttiğim gibi bir erk alanı olması açısından ve bu tür kurgu metinler hemen daima bir erkin varlığına dayandığı ya da olumladığı için bunu gösterecek en önemli göstergelerden birisi olduğu için bu tema ya da izlek bu yapıtlarda da yer almıştır.

* özgürlük, öznellik, bireysel varoluş:

batı'da, doğrudur, münferit erkek ve kadınlar hâlâ özgürlüğün büyük bir ölçeğini yaşıyorlar. demokratik yönetim geleneği olan bu ülkelerde bile, bu özgürlük ve özgürlük isteği gitgide azalıyor görünmektedir. dünyanın geri kalanında bireyler için özgürlük çoktan yok olmuş durumda, ya da açıkça yok olmak üzere. toptan düzenleme kabusu, ki ben onu ford'dan sonra yedinci yüzyıla yerleştirmiştim, uzak ve güvenli gelecekte çıkageldi ve bizi köşe başında bekliyor şu anda. (csdz, s:12)

cesur yeni dünya'da betimlenen toplum bir dünya devletidir; bu devlette savaş ortadan kaldırılmıştır ve yöneticilerin birinci amacı ne pahasına olursa olsun uyrukları sorun çıkarmaktan alıkoymaktır. bunu (diğer yöntemlerin yanı sıra) belli bir derecede (ailenin ilgısıyla olanaklı kılınan) cinsel özgürlüğü meşrulaştırarak başarırlar; bu cinsel özgürlük de cesur yeni dünyahıları yıkıcı (veya yaratıcı) duygusal gerilimlerin her türlüüne karşı neredeyse güvence altına alır . 1984'te iktidar kösnüsü acı vererek tatmin edilir; cesur yeni dünya 'da ise, daha az onur kırıcı olmayan bir haz vererek. (csdz, s:39)

dolaşımdaki toplumsal ahlâk, besbelli ki, aşırı örgütlenmenin daha az istenilir

sonuçlarından sonra salt bir haklılaştırma. bir zorunluluktan erdem çıkarmaya, istenmeyen bir veriden olumlu bir değer elde etmeye yönelik patetik bir girişimi temsil etmektedir. çok gerçekdışı, dolayısıyla çok tehlikeli bir ahlâk sistemi. değerinin bileşenlerinden daha büyük olduğu kabul edilen toplumsal bütün, bir kovan veya akkarınca topluluğu için düşünülebilecek anlamda bir organizma değildir. sadece bir örgütlenmedir, bir parça toplumsal mekanizmadır. hayat ve farkındalıkla ilişkisiz hiçbir değer olamaz. bir örgütlenme ne bilinçli, ne de canlıdır. değeri araçsal ve türetimseldir. kendi başına iyi değildir; kolektif bütünün parçaları olan bireylerin iyiliğini teşvik ettiği ölçüde iyidir insanlara karşı örgütlenmelere öncelik vermek, araçları amaçlardan üstün tutmaktır. araçlar amaçlardan üstün tutulduğunda neler olduğunu da hitler ve stalin açıkça göstermiştir. onların korkunç yönetimlerinde, örgütsel araçlar, şiddet ve propaganda, sistemli terör ve sistemli zihin manipülasyonunun bir karışımıyla, kişisel amaçlardan üstün tutulmuştur. yarının daha verimli diktatörlüklerinde, belki de hitler'le stalin yönetimindekinden çok daha az şiddet olacaktır. gelecekteki diktatörün uyrukları, iyi eğitim almış bir toplum mühendisleri ordusunca, ağrısız acısız, denetim altında tutulacaktır. "zamanımızda toplum mühendisliğinin iddiası", diye yazıyor bu yeni bilimin coşkulu bir savunucusu, "teknik mühendisliğin elli yıl önceki iddiası gibidir. eğer yirminci yüzyılın ilk yarısı teknik mühendisliğin çağı idiyse, ikinci yarısı pekala toplum mühendislerinin çağı olabilir" -yirmibirinci yüzyıl da, bence, dünya denetçileri'nin, bilimsel kast sistemi ve cesur yeni dünya'nın çağı olacaktır. (csdz, s:40-41)

aşırı nüfus ve aşırı örgütlenmenin kişisiz güçleri, bu güçleri yönlendirmeye çalışan toplum mühendisleri, bizi yeni bir ortaçağ düzenine doğru itmekteler. bu diriliş, çocuk şartlandırması, uykuda öğretim ve uyuşturucu kaynaklı mutluluk gibi cesur yeni dünya kolaylıklarıyla orijinalinden daha kabul edilebilir kılınacaktır; fakat, erkek ve kadınların çoğunluğu için, hâlâ bir tür kölelik olacaktır. (csdz, s:42)

- * özgürlükten ne anlıyoruz? bizim için ne ifade ediyor? sınırsız özgürlük mümkün müdür?
- * özgürlük gerçekten var mıdır? insana neden gerekli, neden vazgeçilemiyor?
- * neredeyse ütopyaların hepsi neden bir biçimde özgürlüğü sınırlıyor?
- * özgürlüğü sınırlanmış bir toplumda insanlar daha mutlu olabilirler mi?
- * mutsuzluk özgürlük için ödenen bir bedel midir?

* demokrasi, özerklik, özyönetim, sınıf ayrımcılığı, anarşizm

demokratik anayasa, yerel yöneticileri, çok fazla güç çok az sayıda elde toplandığı zaman ortaya çıkan böyle özellikle tehlikeli ayartılara teslim olmaktan alıkoymak için varolan bir aygittir. böyle bir anayasa, britanya ve birleşik devletler gibi anayasal mevzuatlara geleneksel bir saygının bulunduğu yerlerde gayet iyi işler. cumhuriyetçi veya meşruti monarşik geleneğin zayıf olduğu yerlerde, anayasaların en iyisi bile ihtiraslı politikacıları iktidarın ayartmaına seve seve kapılmaktan alıkoymaz. makamların eldeki kaynaklar üzerinde ağır baskılar yaptığı her ülkede, bu ayartmalar ortaya çıkmaktan geri durmaz. nüfus aşınlığı, ekonomik güvensizliğe ve toplumsal huzursuzluğa götürür. huzursuzluk ve güvensizlik, merkezi yönetimlerin daha çok denetimine ve güçlerinin artışına götürür. anayasal geleneğin yokluğunda, bu artan güç muhtemelen diktatörce kullanılacaktır. komünizm icat edilmeseydi bile, bu herhalde olacaktı. ama komünizm icat edildi... şu çok kesin bir iddiadır ki, bundan yirmi yıl sonra, dünyanın bütün az gelişmiş ve aşırı nüfuslu ülkeleri bir tür totaliter yönetimlerle yönetilecektir - muhtemelen komünist parti tarafından. (csdz, s:20)

benim düşlerimin cesur yeni dünya'sında, öjenik ve disjenik sistemli olarak uygulanmaktaydı. bir grup şişede, biyolojik olarak üstün spermle döllenmiş biyolojik olarak üstün yumurtalar, doğum öncesi olanaklı en iyi muameleyi görmekte ve sonunda beta, alfa, hatta alfa artı olarak şişeden çıkarılmaktaydılar. sayıca çok daha fazla olan bir başka grup şişede, biyolojik olarak düşük nitelikli spermle döllenmiş biyolojik olarak düşük nitelikli yumurtalar **bokanovsky işlemi**'ne tabi tutulmakta (tek bir yumurtadan doksan altı özdeş ikiz) ve doğumdan önce alkol ve diğer protein zehirleriyle muamele edilmekteydiler. sonunda şişeden çıkarılan yaratıklar neredeyse alt-insan oluyordu; ama beceri gerektirmeyen işleri yapabiliyor ve doğru şartlandırılıp karşı cinse özgür ve sık erişimle gerilimlerinden kurtarıldıklarında ve sürekli gereksiz eğlencelerle oyalanıp iyi davranış kalıpları günlük soma dozlarıyla pekiştirildiğinde, üstlerine hiçbir sıkıntı vermeyecekleri kabul edilebiliyordu. (csdz, s:25)

demokratik kurumlar; toplumsal düzenle bireysel özgürlük ve inisiyatifi uzlaştırma, bir ülkenin yöneticilerinin dolayimsız iktidarını yönetilenlerin son kertedeki iktidarına tabi kılma aygıtlarıdır. batı avrupa ile amerika'da bu aygıtların, her şey göz önüne alındığında, çok kötü işlememiş olması, onsekizinci yüzyıl iyimserlerinin bütünüyle yanılmamış olduklarının kanıtıdır. adil bir şans verildiğinde, insanlar kendilerini yönetebilirler ve kendilerini, daha az mekanik bir verimlilikte olsa da, "kendi iradelerinden bağımsız otoriteler" tarafından yönetilebileceklerinden daha iyi yönetirler. adil bir şans verilirse, diye tekrar ediyorum; çünkü adil şans olmazsa olmaz bir ön koşuldur. bir zorbanın yönetimindeki kölelik halinden, birdenbire, hiç alışılmadık bir politik bağımsızlık haline geçen hiçbir halkın demokratik kurumları işletmek için adil bir şansa sahip olduğu söylenemez. yine, güvenilmez ekonomik koşullardaki hiçbir halk, kendisini demokratik biçimde yönetebilmek için adil bir şansa sahip değildir. liberalizm, bir refah atmosferinde gelişir ve gerileyen refah, uyruklarının işlerine devletin gitgide daha sık ve daha göze çarpıcı biçimde müdahale etmesini zorunlu kılınca, geriler. aşırı nüfus ve aşırı örgütlenme, değindiğim üzere, bir toplumun demokratik kurumları verimli biçimde işletmek için adil şansını elinden alan iki koşuldur. (csdz, s:45-46)

tek kelimeyle, kitle iletişimi ne iyi, ne de kötüdür; sadece bir güçtür, tüm diğer güçler gibi, iyiye de kullanılabilir, kötüye de. bir şekilde kullanıldıklarında, basın, radyo ve sinema demokrasinin hayatta kalabilmesi için zorunludur. öbür şekilde kullanıldıklarında, diktatörün cephaneliğindeki en güçlü silahlardır. neredeyse her girişim alanında olduğu gibi, kitle iletişimi alanında da teknolojik ilerleme, küçük adam'a zarar vermiş, büyük adam'a yararlıdır. (csdz, s:50)

hitler'den bu yana geleceğin diktatörünün emrindeki teknik aygıtlar cephaneliği bir hayli genişledi. radyo, hoparlör, kamera ve döner baskının yanı sıra, günümüzün propagandacısı televizyonu kullanarak müşterisinin sesini olduğu kadarıyla görüntüsünü de yayabilir, ses ve görüntüyü manyetik bantın makaralarına kaydedebilir. teknolojik ilerleme sayesinde, büyük birader artık ner deyse tanrı kadar her yerde hazır ve nazır olabiliyor. sadece teknik cephede de güçlenmedi geleceğin diktatörünün eli. hitler'den bu yana, propagandacınının, telkincinin, beyin yıkamacının özel alanı olan uygulamalı psikoloji ve nöroloji alanlarında da çok sayıda çalışma gerçekleştirildi. geçmişte insanların zihinlerini değiştirme sanatındaki bu uzmanlar görgücüydü. deneme-yanılma yöntemiyle neden etkili olduklarını tam bilmeden, çok etkili biçimde kullandıkları belli sayıda teknik ve yöntemi buldular. bugün zihin kontrol sanatı bir bilim olma yolundadır. bu bilimin uygulamacıları ne yaptıklarını ve niçin yaptıklarını biliyorlar. işlerinde, büyük bir deneysel tanıklık temeli üzerine sağlam biçimde kurulmuş teori ve hipotezler onlara yol gösteriyor. yeni içgörüler ve bu içgörülerin

olanaklı kıldığı yeni teknikler sayesinde, “hitler’in totaliter sisteminde neredeyse gerçekleştirmiş olan” kabus yakında bütünüyle gerçekleşebilir. (csdz, s:56-57)

bir kalabalıkta bir araya gelince, insanlar akıl yürütme güçlerini ve ahlaksal seçim yeteneklerini yitirirler telkin edilebilirlikleri, herhangi bir yargılarının ya da kendi iradelerinin olmayacağı bir noktaya dek yükseltilebilir. Çok kolay heyecanlanırlar, tüm bireysel veya toplu sorumluluk duygularını yitirir, öfke, coşku ve panigin ani akınlarına boyun eğler. tek kelimeyle, kalabalık içindeki bir adam, büyük dozda, güçlü bir sarhoş edici yutmuş gibi davranır. benim “sürü zehirlenmesi” dediğim şeyin kurbanıdır. alkol gibi sürü zehirlenmesi de etkin, dışa dönük bir ilaçtır. sürü sarhoşu birey, sorumluluk, zeka ve ahlaktan çılgınca, hayvansı bir sersemliğe kaar.(csdz, s:59)

uygun adım yürümek insanın düşüncelerini böler. uygun adım yürümek düşüncelyi öldürür. uygun adım yürümek bireyselliği sona erdirir. uygun adım yürümek, halkı, ta ki ikinci doğa hâline gelinceye kadar, mekanik, yarı ayinsi bir etkinliğe alıştırmak için gerçekleştirilen kaçınılmaz büyü fiskevidir.(csdz, s:62)

uysal yaklaşım, sözel ya da fiziksel şiddetle yaklaşımdan daha az heyecan vericidir. uzun vadede öfke ve nefret kendini mağlup eden duygulardır. ama kısa vadede psikolojik, hattâ (büyük miktarda adrenalin ve noradrenalin salıverdikleri için) fizyolojik tatmin şeklinde yüksek kâr payı verirler. insanlar zorbalara karşı bir önyargıyla hayata başlayabilirler ; ama zorbalar ya da zorba adayları onları düşmanlarının -özellikle de zulmedilebilecek kadar zayıf düşmanlarının- günahkârlığı hakkında adrenalin salgılatan bir propagandaya tâbi tuttuklarında, coşkuyla peşlerinden gitmeye hazırdırlar. hitler konuşmalarında “nefret”, “kuvvet”, “acımasız ol”, “ez”, “parçala” gibi sözcükleri sürekli kullanırdı ve bu şiddet dolu sözcüklere çok daha şiddet dolu jestler eşlik ederdi. bağırır çağırır, damarları kabarırdı, suratı morarırdı. güçlü duygular (her oyuncu ve tiyatrocunun bildiği üzere) en üst düzeyde bulaşıcıdır. konuşmacının habis taşkınlığının bulaşmasıyla, dinleyiciler, dizginlenemeyen bir tutku orjisi içinde inler, soluksuz kalır ve haykım bu orjiler o kadar haz doludur ki, isteyerek deneyimleyenlerin çoğu, daha fazlası için yine gelir. neredeyse hepimiz barış ve özgürlüğü özleriz; ama pek azımız barış ve özgürlük getiren düşüncelere, duygular ve eylemlere karşı içimizde coşku taşırdız. tersinden alırsak, neredeyse hiç kimse savaş ve zorbalığı arzulamaz; ama çok sayıda insan, savaş ve zorbalık getiren düşüncelerde, duygular ve eylemlerde şiddetli bir haz bulur. bu düşünceler, duygular ve eylemler ticari amaçlar için sömürülemez kadar tehlikelidir. bu açmazı kabullenerek, reklâmıcı daha az sarhoş eden duygular, usdışılığın daha sakin biçimleriyle elinden gelenin en iyisini yapmak zorundadır. (csdz, s:69-70)

* bir toplumun bireyleri gerçek anlamda “eşit” midir, bu mümkün olabilir mi? bunun olabilmesi için hangi koşulların bulunması gerekir?

* neden ütopyalarda bireylerin eşitlikleri söz edilirken, aynı zamanda farklı bir durumda olan ve genellikle basit / sıradan / kötü işleri üstlenen insanlara ya da farklı adlar takılmış insansılara gerek duyulur? bu konudaki ya da böyle bir seçim / kurgu yapılmasına yol açan temel kayđı ve dinamik nedir?

* ideal bir örgütlenme ve örgütsel işleyiş nasıl olmalıdır?

* yönetici olmak kişilik özelliklerine bağlı bir seçim midir? insanlar yönetenler / yönetilenler diye iki farklı gruba ayrılabilirler mi?

* yöneticilerin, herhangi bir başkası tarafından yönetilme konusundaki tutum ve tavırları nasıldır?

* yöneticilik için en uygun yöntem, yönetilenlerin belirlediği bir seçim sistemi midir? buna inanıyor muyuz? bu doğru mudur?

* adalet, yargı, suç ve ceza:

genelde hayvan davranışı, özelde insan davranışı hakkında öğrendiklerimizin ışığında şu açıkça belli olmuştur ki, istenmeyen davranışın cezalandırılması yoluyla kontrol, uzun vadede, istenen davranışın ödülle pekiştirilmesi yoluyla kontrolden daha az etkilidir ve korku yoluyla yönetmek, çevrenin, düşüncelerin ve tek tek erkeklerin, kadınların, çocukların duygularının şiddetsiz manipülasyonu yoluyla yönetmekten, bir bütün olarak, daha az işe yaramaktadır. ceza, istenmeyen davranışa geçici olarak bir nokta koyar, ama kurbanın onu hoşgörme eğilimini kalıcı biçimde azaltmaz. dahası, cezalandırmanın ruhsal-fiziksel yan etkileri, bireyin cezalandırıldığı davranış kadar istenilmez olabilir. ruhsal terapi, büyük ölçüde, geçmişteki cezaların bireyi güçsüz bırakan, anti-sosyal sonuçlarıyla ilgilenir. (csdz, s:13)

* kabahât, kusur, yanlış, hata, suç, insanın önlenmesi elinde olan durumlar mıdır? bunların bilgiyle, bilmeye ve eğitim / talim / terbiye ile ilişkisi nedir?

* bunların hiçbirinin olmadığı, yaşanmadığı bir zaman, dönem, toplum olabilir mi?

* eğer 'olabilir' dersek bu nasıl mümkün olabilir?

* olamayacağına kâni isek, bunların bir karşılığı, bir yaptırımını olmalı mıdır? nasıl yaptırımlar olabilir. "cezalandırma" dışında bir yöntem söz konusu olabilir mi?

* eğitim, öğrenme, bilim

özgürlük için eğitim, olguları dile getirmek ve değerleri ifade etmekle başlamalı; değerleri gerçekleştirmek ve hangi nedenle olursa olsun, olguları görmezden gelmeyi, değerleri inkâr etmeyi seçenlerle savaşmak için doğru teknikleri geliştirmekle devam etmelidir. (csdz, s:129)
mevcut tüm kanıtlar, bireylerin ve toplumların yaşamında kalıtımın kültürden daha önemsiz olmadığına işaret etmektedir. her birey biyolojik olarak biriciktir ve başka hiçbir bireye benzemez. bu nedenle özgürlük büyük bir iyilik, huşgörü büyük bir erdem ve sıkı denetim büyük bir talihsizliktir pratik veya teorik gerekçelerle diktatörler, örgütçüler ve bazı bilim adamları insanların doğalarının çıldırtan farklılığını başa çıkılabilecek bir tektipliliğe indirgerneye can atarlar. (csdz, s:130-131)

benim masalının cesur yeni dünyası'nda toplumsal olarak istenilen davranış genetik manipülasyon ve doğum sonrası şartlandırmadan oluşan ikili bir süreçle sağlama alınmıştır bebekler şişelere ekilir ve insan ürünüde ileri derecede tektipiilik sınırlı sayıda anneden alınan yumurtaların kullanılması ve de her bir yumurtanın bir kerede yüz veya yüzden fazla özdeş ikiz üretecek biçimde defalarca bölünmesi suretiyle kesinleştirilirdi. standartlaştırılmış makineler için standartlaştırılmış makine sorumluları üretmek bu yolla mümkündü. makine sorumlularının standartlaştırılmaları, doğumdan sonra, çocuk şartlandırmalarıyla, hipnopedyayla, kişinin kendisini özgür ve yaratıcı hissetme doyumunun yerini almak üzere kimyasal olarak yaşatılan mutlulukla kusursuzlaştırılırdı. bireylerin genetik olarak standartlaştırılmaları hâlâ olanaksız; ama büyük hükümet ve büyük iş; cesur yeni dünya'da betimlenen tüm zihin manipülasyonu tekniklerini ve benim hayal etmekte aciz kaldığım teknikleri halihazırda elinde tutmaktadır, ya da çok yakında tutacaktır. embriyolara genetik tektiplilik verme yeteneğinden yoksun olan yarının aşırı kalabalık ve aşırı örgütlenmiş dünyasının yöneticileri, yetişkinler ve onların çocuklarına toplumsal ve kültürel tektiplilik

vermeye çalışacaklardır hedefe ulaşmak için, elleri altındaki tüm zihin manipülasyonu tekniklerini (engellenmedikleri takdirde) kullanacak ve bu usdışı ikna yöntemlerini fiziksel şiddet tehditleri ve ekonomik baskıyla pekiştirmekle tereddüt etmeyeceklerdir. eğer bu zorbalıktan kaçınmak istiyorsak, hiç vakit kaybetmeden kendimizi ve çocuklarımızı özgürlük ve öz-yönetim için eğitmeye başlamalıyız. (csdz, s:135-136)

* eğitim, öğrenme ve bilim hakkında ne düşünüyorsunuz? bunlar gerçekten evrensel gelişim, iyilik, doğruluk ve güzellik için mi tasarlanmıştır? bu kavramlar ve olguların politik bir boyutu ya da yanı var mıdır?

* ütopyalar neden en temel başlıklardan birisi olarak eğitim, talim, terbiye, öğrenme, bilim ve bilimin oluşturulduğu, üretildiği ve öğretildiği yerleri, eğitim yerleri, okul ve üniversiteleri düzenleyecek ve kontrol edecek biçimde tanımlamışlardır?

* bildiğiniz diğer ütopya örneklerinde bu konudaki farklılıklar ve çeşitlilikler nelerdir?

* ideal bir toplumda eğitim, öğretim olmalı mıdır? amacı, hedefi ne olmalıdır? bu, toplumsal yaşamın verili gerçekliğinde mümkün müdür? ya da nasıl mümkün olabilir?

platon'un devlet'i dahil hemen tüm ütopyalarda en önemli başlıklardan birisi 'eğitim'dir. ancak önde gelen tüm filozoflar bu eğitimi mevcut düzenin bekâsı için, o düzeni korumayı ve sürdürmeyi amaçladıkları için bunu önemli bir başlık olarak ele almışlardır. bacon'un ilk ütopyası yeni atlantis de dahil, bilimsel gelişme asla sistemin varlığından bağımsız herkesin yararına ve çıkarına bir kurum ya da yapı olarak tanımlanmamıştır. tersine iktidarların üst yapı kurumlarından birisi olarak bir işleve sahip olmuşlardır. yöneticiler ipin ucunu asla ellerinden kaçırmamak için, kendilerini var eden yanlışları ortaya koyan ya da değiştirmek isteyen bilim insanları ve filozofları kontrol ve baskı altında tutmuşlar, bunu yapamadıkları zamanlarda da cezalandırmışlardır. gerçekliğin her alanında bu durum geçerliyken, ütopyik kurgulardada bu daha farklı değildir. çünkü bütün ütopyalar bir düzen vazederler ve bunu gerçekleştirmek için de bu kontrol ve denetim olmazsa olmaz bir önkoşuldur. öte yandan eğitimin asıl ve temel hedefi, huxley'in dediği gibi öncelikle **"olgular ve değerler -herhâlde toplumsal değerler öncelikle kastediliyor-"** değil, asılolarak **"özgürlükçü ve eleştirel (kuşkucu) tutumu her bireyde var etmek"** olmalıdır. böyle olduğunda insanın gelişimi sağlanabilir. mevcudu koruyan ve sürdüren her türlü eğitim, aslında bu iki unsuru içermeyen yöntemlerle bu konudaki uygulamaları gerçekleştirir, tersine bunun temel alındığı tüm eğitim ve öğrenme mekanizmaları ve kurumlarından da korkarlar.

* artan nüfusun yarattığı sorunlar (doğum kontrolü / ölümün geciktirilmesi)

en yoksul yönelim bile uyruklarına hatırı sayılır ölçüde ölüm kontrolü sağlayacak kadar zengindir. doğum kontrolü çok farklı bir konudur. ölüm kontrolü, bütün bir halka, hayırsever bir yönetimin idaresinde ücretli çalışan birkaç teknisyen tarafından sağlanabilecek bir şeydir. doğum kontrolü ise bütün bir halkın işbirliğine bağlıdır. doğum kontrolünün sayısız birey tarafından uygulanması gerekir ki , bu bireylerden dünyadaki onca okuma yazma bilmez insanın sahip olduğu zeka ve irade gücünden daha fazlası istenir ve (kimyasal ya da mekanik gebelik önleme yöntemleri kullanılıyorsa) şu kadar milyon insanın çoğunun karşılayamayacağı parasal harcamalar gerekir. üstelik, hiçbir yerde sınırsız ölümden yana herhangi bir dini gelenek yokken, sınırsız doğumdan yana dini ve toplumsal gelenekler yaygındır. tüm bu nedenlerden ötürü, ölüm kontrolü çok kolay başarılırken, doğum kontrolü çok zor başarılıdır. dolayısıyla, ölüm oranları, son yıllarda şaşırtıcı bir anilikle düşmüştür. ama doğum oranları ya eski, yüksek düzeylerinde kalmış, ya da, düşmüşse, çok az ve çok yavaş bir oranda düşmüştür sonuç olarak, insan sayısı , şu anda türün tarihinde hiç

görülmeyen bir hızla artmaktadır.(csdz, s:15)

benim masalının cesur yeni dünya' sında doğal kaynaklarla ilişkisi içinde insan nüfusu sorunu etkili bir biçimde çözülmüştü. dünya nüfusu için en uygun sayı hesaplanmış ve nüfus kuşaklar boyunca bu sayıda tutulmuştu (doğru haurlıyorsam, iki milyarı biraz altında) . günümüzün gerçek dünyasında, nüfus sorunu henüz çözülmüş değil. aksine , geçen her yıla birlikte daha ciddi ve baş edilmez bir hal alıyor. İşte bu ürkütücü arkaplan önünde, çağımızın tüm politik, ekonomik, kültürel ve psikolojik dramaları oynanıyor. (csdz, s:16)

→ <https://www.worldometers.info/tr/dunya-nufusu/>

*** nüfusun artması gerçekten bir sorun mudur?**

malthus kapitalist toplum düzeninin sistemleşmeye başladığı dönemlerde elde ettiği bazı verileri sunarak bir değerlendirme yapmış ve bunun çok uzak olmayan bir erimde bir sorun alanı olacağına dair bazı öngörülerde bulunmuş ve bunları tartışmıştır. kapitalist devletler bu hem sahip oldukları erkin bir sonucu olarak bu alanı belirlemeye, şekillendirmeye yönelik kurallar getirmiş ve getirmektedir. bu bağlamda kapitalizmin artan nüfusa iki yönlü gereksinimi vardır: bunun ilki aslında elinde tuttuğu sermayenin artışı, üretken emeğin yarattığı artı değerden kaynaklandığı için ve bunu büyütme için daha düşük ücreti sağlayacak emeği piyasada bulabilmek için artan nüfusa gereksinimi vardır. ikincisi ise aynı nüfusun potansiyel tüketici olması nedeniyle ve tüketim sırasındaki gerçek değer / piyasa değeri arasındaki makastan yararlanarak da bu kârı dolayısıyla sermaye artışı sağladığı için, yine artan nüfusa ihtiyacı vardır. dolayısıyla kapitalist devletler malthus'un saptamalarına katılıyor gibi görünseler de bu doğru değildir. çünkü bunu kontrol etme olanaklarına sahip oldukları hâlde bunu yapmadıkları ortadadır. ancak toplumları baskı altında tutabilmek için bu önemli araçlardan birisidir. "doğum kontrolü organizasyonları" genellikle, erkin sürdürülmesi sürecinde olası bazı sorunları ortadan kaldırma amacıyla ve bu alanın da kapitalist üretim sürecinin uygulandığı bir alan olması nedeniyle zaman zaman benimsenmekte ve uygulanmaktadır.

*** dünyanın kaynakları, insanların gereksindiği her türlü unsuru gerçekten sağlayamayacak bir durumda mıdır?**

bu konuda günümüzde bilimsel, toplumsal ve toplumların içindeki çeşitli grupların düşünce ve saptamaları birbirinden farklıdır. evet, dünyanın kaynakları sınırlıdır. ancak bu sınırın neresi olduğuna dair saptamalar muğlak ve kesinlikten soksundur. çünkü doğanın bir dengesi vardır, doğadaki herşey birbiri ile ilişki içinde ve etkileşim hâindedir. bu denge doğayı tüm canlılar bakımından belirli bir döngü ile üzerinde taşıyabilecek imkânlarla sahiptir. öte yandan insan doğanın içinde diğer tüm varlıklarla eşit bir unsurdur. kendisine vehmettiği farklılık, öncelik ve merkezde olma hâli tümüyle kurgusal ve inançsaldır. yine insanın doğaya ve doğanın gidişine dair yaptığı saptamalar da insanı merkeze alan ve insan açısından düşünülmektedir. örneğin doğanın "yeşil" olduğu saptaması gibi ona atfedilen pek çok özellik insana göre tanımlanmaktadır. ormanlık alanlar gibi çölün de bir ekolojisi ve döngüsü vardır. bu soruda görüleceği gibi insan merkeze alınarak yapılan değerlendirmelerde bir başka önemli unsur da doğaya insanın herhangi bir biçimde yaptığı büyük müdahalelerle birlikte değerlendirilmelidir. doğanın dengesi, onun kendi kendine bıraktığı koşullarda üzerinde doğabilecek tüm canlıları besleyebilecek durumdadır. burada tüketim ekonomisi başta olmak üzere çeşitli müdahale ve yönlendirmeler, kaynakları sınırlayan unsurlara dönüşebilir. insanın doğaya yönelik müdahale ve yönlendirmesi, yalnızca insan dışı varlıklara ve nesnelere yönelik değil, aynı zamanda insanın doğasına yöneliktir de. burada pozitif ve negatif öjeni de önemli bir unsur olarak rol oynamaktadır. okuduğumuz ve konuştuğumuz kitaplarda anlatılanlar dahil olmak üzere günümüzde pek çok farklı yöntem ve uygulamalarla bu müdahaleler, insan türü açısından da bir dönüşümü gündeme getirmektedir. insanın sağlamlığı, uzun yaşaması, potansiyel

ve kapasitesindeki her anlamdaki geliştirmeleri de doğayla ilişkisi çerçevesinde düşünmek ve yukarıdaki soruya bunları bir etken olarak katarak düşünmek gereklidir.

* neden yazarlar tarafından bu konular seçilir ve ayrıntılarıyla sunulur?

- konu insan merkezli olduğu için ele alınan meseleler de insanın temel meseleri olduğu için bu kurgu metinler bu saptamalar doğrultusunda çizilmektedir.
- her insan gibi kurgu metin yazarları da içinde buldukları toplumun ve zamanın çeşitli sorunlarını işaret etmek ve bunları bilebildiği oranda yaşanılan bu sorunlara çözüm bulmak, buldukları çözümü ifade etmek, arayışlarında bulduğu sonuçları paylaşmak için bunları metinlerine konu edebilirler. diğer yandan aslında bu konudaki çözümlerin uygulanmasıyla ilgili sorunların gösterilmesi ve bu çözümlerin zorluğunu işaret etmek amacıyla bunları konu olarak ele alırlar.
- kendisini bilimsel konularda geliştirmiş bazı bilim insanları ve uzmanlar da en azından gelişmeleri ortaya koymak, bilimin bulduklarına yeni uygulama alanları önermek, onların kabul ve gelişimine yol açmak ya da toplumsal destek almak için de bu konuları işlemeyi yeğleyebilirler.
- burada bir de teknik ilerlemenin sağlanmasıya yönelik bilimsel bilgilerin somut kullanımlarına dair kimi örneklerle de aslında bilime yol gösterme eğiliminden de söz etmek mümkündür. pek çok bilimsel araştırma, çeşitli bilimsel gelişmelerin, gündelik yaşamdaki sorunların çözümü ya da daha iyiye ulaşma bağlamında uyarlanırlar bunlarsa bir talep yaratma potansiyeli nedeniyle, bilimin ve araştırmanın konuları hâline gelirler. huxley'in bu üç romanındaki psişik ilaçlar, daha sonraki dönemlerde tıp ve ilaç alanının önemli kazanç getiren ürünlerini ortaya çıkaracak araştırmaları gündeme getirmiştir. dolayısıyla ütopyik edebiyatın hem bu yöndeki çalışmaları gündeme getiren hem de bir piyasa oluşumuna destek olan yapıtlar olarak da okumak mümkündür.
- bazıları için de bu konular yazarların kendi varoluşlarını ortaya koyma alanı olarak değerlendirilebilir. bu durumda belirleyici unsur bireysel arzu ve isteğin yansıtılması ve bu yolla kişisel egosunun istediklerinin ortaya konulmasıdır. bunun gibi bir başka unsur da aslında anlattığı örnek olay üzerinden kendisiyle hesaplaşmak, belki de bir özeleştiri vermek olabilir.

* ütopyalar “propaganda” ya da “eleştiri” metinleri midir? neden ve nasıl?

- insana ve insan yaşamına ilişkin felsefi amaçlı eğilenlerin dışında kalanların (*ilk ütopyaların bazıları*) çoğu bu iki unsur temel alınarak kaleme alınmıştır. ilki için genellikle olumluluklar, iyilikler öncelenirken, ikincisi için olumsuzluklar ve kötülükler öne çıkarılır, böylelikle distopik ütopyalar gündeme getirilir.

sonuçta huxley'in **cesur yeni dünyayı ziyaret** kitabının sonunda şu yazdıklarına katılmamak mümkün değildir:

eğer bireyler ve tüm toplumun manevi olarak yoksullaşmasından kaçınmak istiyorsanız, metropolü terk edin ve küçük kıır topluluğunu canlandırın, ya da alternatif olarak mekanik örgütlenmeler ağı içinde, bireylerin uzmanlaşmış işlevlerin bedenlenişleri olarak değil , tam kişiler olarak görüşüp işbirliği yapabildikleri küçük kıır topluluklarının şehirli mukabillerini yaratarak metropolü insancillaştırın. (cydz, s:149)
çoğu insan için büyük bir modern şehirde yaşamın anonim, atomik olduğunu ve tam insanca olmaktan uzak olduğunu biliyoruz; yine de büyük şehirler sürekli daha çok büyüyor ve şehirli-

endüstriyel yaşama modeli değişmeden kalıyor. çok büyük, karmaşık bir toplumda, idare edilebilir büyüklükteki özerk gruplarla bağıntısı dışında, demokrasinin neredeyse anlamsız olduğunu biliyoruz; yine de her ülkenin işleri gitgide daha çok büyük hükümet ve büyük iş'in bürokratları tarafından idare edilmektedir. pratikte aşırı örgütlenme sorununun çözümünün aşırı nüfus sorunununki kadar zor olduğu çok açıktır. her iki konuda da ne yapılması gerektiğini biliyoruz; ama ikisinde de bugüne kadar bilgilerimiz doğrultusunda etkili biçimde hareket etme olanağı bulamadık. bu noktada kendimizi huzursuzluk veren bir soruyla karşı karşıya buluruz: gerçekten bilginiz doğrultusunda hareket etmek istiyor muyuz? nüfusun çoğunluğu, her şeyin totaliter denetimine doğru şimdiki sürüklenişi durdurmayı ve eğer mümkünse, tersine çevirmeyi ciddi ölçüde zahmete değer bulur mu? birleşik devletler'de -amerika, bundan birkaç yıl sonra olacağı üzere, şehirli endüstriyel dünyanın kalanının kehanet görüntüsüdür- son kamuoyu yoklamaları onlu yaşlarındaki gençlerin, yarının seçmenlerinin çoğunluğunun demokratik kurumlara güvenmediğini, popüler olmayan düşüncelerin sansürlenmesine itiraz etmek için bir neden görmediğini, halkın halk tarafından yönetilmesinin mümkün olduğuna inanmadığını ve hızlı büyümenin alıştırdığı tarzda yaşamaya devam edebilirse, çeşitli uzmanlardan oluşan bir oligarşi tarafından tepeden yönetilmeye tamamen razı olduğunu ortaya çıkarmıştır. dünyanın en güçlü demokrasisindeki iyi beslenmiş genç televizyon seyircilerinin bu kadar çoğunun öz-yönetim fikrine böyle tamamen kayıtsız, düşünce özgürlüğü ve farklı düşünme hakkına böyle ilgisiz olması üzücü, ama fazla şaşırıcı değildir. "kuş gibi özgür" deriz ve kanatlı yaratıkların üç boyutta da sınırsız hareket etme güçlerine imreniriz. fakat, heyhat, dodo kuşunu unuturuz. kanatlarını kullanmak zorunda kalmadan geçimini iyi şekilde sağlamanın yolunu öğrenmiş her kuş, kısa zamanda uçuşu ayrıcalığından feragât edecek ve sonsuza dek yerde kalacaktır. benzer bir şey insanlar için de doğrudur. (cydz, s:150-151)

hâlâ dünya üzerinde özgürlük kalmış durumda. çoğu genç insan, doğrudur; özgürlüğe değer vermiyor gibi. ama içimizden bazıları hala özgürlük olmadan insanların tam olarak insan olamayacağına, dolayısıyla da özgürlüğün sonsuz değerli olduğuna inanmaktadır. belki de özgürlüğü şu anda tehdit eden güçler uzun süre direnilemeyecek kadar güçlüdür. yine de onlara direnmek için elimizden geleni yapmak görevimizdir. (cydz, s:153)

(**dodo kuşu:** dodo (raphus cucullatus), hint okyanusu'nda madagaskar 'in doğusunda bulunan mauritius adasına özgü soyu tükenmiş uçamayan bir kuştur . dodo 'nun en yakın akrabası, soyu tükenmiş ve uçamayan rodrigues solitaire 'dir . ikisi, güvercinleri ve kumruları (columbidae familyası) içeren grubun bir parçası olan soyu tükenmiş uçamayan kuşlardan oluşan bir alt grubu -klad- olan raphina alt kabilesini oluşturmuştur . dodo 'nun yaşayan en yakın akrabası nicobar güvercinidir . bir zamanlar yakındaki réunion adasında beyaz bir dodo 'nun var olduğu düşünülüyordu, ancak şimdi bu varsayımın, soyu tükenmiş réunion ibisleri ve beyaz dodo resimlerine dayanan yalnızca bir karışıklık olduğuna inanılıyor.)

